

***Analiza potencjalnych skutków
wprowadzenia rozwiązań
proponowanych w projekcie ustawy
o zmianie niektórych ustaw w celu
przeciwdziałania lichwie w wersji
z dnia 18 lutego 2019 r. w zakresie
zmian w ustawie o kredycie
konsumenckim dla sektora firm
pożyczkowych***

4 marca 2019 r.

1. Wstęp

Jak wynika z uzasadnienia projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania lichwie z dnia 18 lutego 2019 r. (dalej też jako: „Projekt”), przyczyną proponowanych zmian jest konieczność podjęcia kompleksowych i skoordynowanych działań, mających na celu likwidację patologii związanych z udzielaniem pożyczek o charakterze lichwiarskim. Aby osiągnąć ten cel ustawodawca proponuje szereg poprawek i nowych instytucji w zakresie kilku aktów prawnych¹.

Celem poniższego opracowania jest szacunek zmian rentowności działalności pożyczkowej² po ewentualnym wejściu w życie zmian zaproponowanych w przepisach ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim (dalej też jako: „ustawa o kredycie konsumenckim”). Ilościowa ocena skutków nowelizacji obejmuje:

- zmianę formuły służącej do ustalania maksymalnych kosztów pozaodsetkowych;
- obniżenie progu maksymalnych kosztów pozaodsetkowych do 75% całkowitej kwoty;
- wprowadzenie obowiązku badania wiarygodności oświadczeń złożonych przez konsumenta za pośrednictwem odpowiednich instytucji.

Dodatkowo, krótkiej analizie opisowej poddane zostały zmiany polegające na ograniczeniu możliwości zbywania oraz dochodzenia wiarygodności wynikającej z kredytu konsumenckiego udzielonego konsumentowi, który na dzień zawarcia umowy miał zaległości w spłacie innego zobowiązania przekraczające 6 miesięcy.

Opracowanie zostało zorganizowane w następujący sposób. W pierwszej kolejności omówiona została analiza ilościowa (rozdział 2). W punkcie 2.1. przedstawiono najważniejsze zmiany wprowadzane przez ustawodawcę w Projekcie oraz związane z nimi założenia dotyczące kosztów i przychodów działalności pożyczkowej. Punkt 2.2. obejmuje wnioski z analizy ilościowej. Rozdział 3 dotyczy części opisowej oceny skutków regulacji. Ostatni rozdział opracowania zawiera krótkie podsumowanie.

2. Analiza ilościowa

2.1. Zmiany i założenia analizy ilościowej – przychody i koszty obsługi transakcji

Analiza ilościowa rentowności działalności pożyczkowej bazuje na porównaniu maksymalnych przychodów możliwych do osiągnięcia przez firmy pożyczkowe z tytułu udzielenia określonej pożyczki z szacunkowymi kosztami obsługi danego świadczenia.

Przychody firm pożyczkowych

Maksymalne przychody osiągalne przez firmy pożyczkowe to z perspektywy konsumenta koszty pożyczki – składają się na nie koszty odsetkowe oraz koszty pozaodsetkowe. Należy zaznaczyć, że oba komponenty już dziś są ograniczone ustawowo. Zgodnie z art. 36a ust. 1 ustawy o kredycie konsumenckim maksymalna wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu jest obliczana według następującego wzoru:

$$MPKK \leq (K \times 25\%) + (K \times \frac{n}{R} \times 30\%),$$

gdzie *MPKK* to maksymalna wysokość pozaodsetkowych kosztów kredytu, *K* oznacza całkowitą kwotę kredytu, *n* to okres spłaty wyrażony w dniach, a *R* to liczba dni w roku.

Jednocześnie, zgodnie z art. 36a ust. 2 wyżej wymienionej ustawy, pozaodsetkowe koszty kredytu w całym okresie kredytowania nie mogą być wyższe od całkowitej kwoty kredytu.

¹ Zmiany dotyczą ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, ustawy z 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, ustawy z 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim, ustawy z 23 marca 2017 r. o kredycie hipotecznym oraz o nadzorze nad pośrednikami kredytu hipotecznego i agentami.

² Na potrzeby niniejszego opracowania, działalność pożyczkowa jest rozumiana jako działalność instytucji pożyczkowych na podstawie ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim.

Koszty odsetkowe, jakie może ponosić konsument są ograniczone poprzez art. 359 ustawy z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, zgodnie z którym maksymalna wysokość odsetek nie może w stosunku rocznym przekraczać dwukrotności wysokości odsetek ustawowych. Te z kolei są definiowane jako stopa referencyjna Narodowego Banku Polskiego powiększona o 3,5 punktów procentowych. Oznacza to, że maksymalne odsetki wynoszą obecnie 10% w wymiarze rocznym.

Jak wynika z art. 7 pkt 5 Projektu, po wejściu w życie nowelizacji maksymalne koszty pozaodsetkowe kredytu będą obliczane według wzoru:

$$MPKK \leq (K \times 20\%) + (K \times \frac{n}{R} \times 25\%)$$

Jednocześnie, pozaodsetkowe koszty kredytu w całym okresie kredytowania nie będą mogły przekraczać 75% całkowitej kwoty kredytu.

Koszty obsługi transakcji

Prowadzenie działalności pożyczkowej wiąże się z koniecznością ponoszenia przez instytucje pożyczkowe szeregu kosztów administracyjnych, kosztów utrzymania biur, kosztów wynagrodzenia pracowników, czy też kosztów związanych z amortyzacją. Wszystkie te pozycje można zaliczyć do kategorii **kosztów stałych**.

Struktura i wielkość kosztów stałych różnią się w zależności od segmentu, w którym działa firma – podmioty udzielające pożyczek w oddziałach lub punktach kredytowych oraz instytucje świadczące usługi z obsługą domową (segment tradycyjny) ponoszą znacznie wyższe koszty stałe niż firmy działające internetowo (segment *online*). Choć w przypadku podmiotów działających *online* do kosztów stałych należy doliczyć pozycje takie jak koszty utrzymania serwerów czy koszty zakupu licencji na niezbędne oprogramowanie, firmy tego typu ponoszą znacznie niższe koszty wynagrodzeń.

Oprócz tego, prowadzenie działalności pożyczkowej pociąga za sobą konieczność ponoszenia rozmaitych kosztów uzależnionych od skali aktywności – można wymienić tu koszty sprzedaży, windykacji, koszty kapitału oraz przede wszystkim koszty ryzyka, które stanowią najważniejszą część **kosztów zmiennych**.

Dla segmentu pożyczek udzielanych w sposób tradycyjny przyjęto bazowo, że koszty stałe składają się z dwóch komponentów – części niezależnej od wartości pożyczki (ok. 300 zł) oraz części związanej z wartością udzielonej pożyczki (średnio 11%). Koszty zmienne wahają się w przedziale 20-60% i są uzależnione od długości i wartości pożyczki.

Jeśli chodzi o segment pożyczek udzielanych *online*, to na potrzeby analizy przyjęto, że koszty stałe składają się z komponentu niezależnego od wartości pożyczki (ok. 150 zł) oraz części związanej z wartością udzielonej pożyczki (średnio 11%). Koszty zmienne wahają się w przedziale 10-50% w zależności od horyzontu czasowego i wartości pożyczki.

Przyjęte koszty obsługi poszczególnych transakcji bazują na danych zebranych w czerwcu 2017 roku w ramach prac nad raportem „Ocena skutków społeczno-ekonomicznych dalszego ograniczania maksymalnych kosztów pozaodsetkowych pożyczek na polskim rynku”, które na potrzeby niniejszego opracowania zostały zaktualizowane w oparciu o informacje pochodzące od członków Fundacji Rozwoju Rynku Finansowego.

Zgodnie z art. 7 pkt 3 Projektu, w ustawie o kredycie konsumenckim dodaje się art. 10a, zgodnie z którym na podmioty udzielające kredytu konsumenckiego nałożony zostaje obowiązek weryfikacji oświadczenia o dochodach i wydatkach konsumenta za pośrednictwem przynajmniej jednego biura informacji gospodarczej oraz przynajmniej jednej instytucji wskazanej w art. 105 ust. 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe. Obowiązek ten oznacza, że kategoria kosztów stałych obsługi pojedynczej pożyczki wzrośnie (niezależnie od segmentu). Na potrzeby niniejszej analizy przyjmujemy, że obowiązek weryfikacji oświadczeń

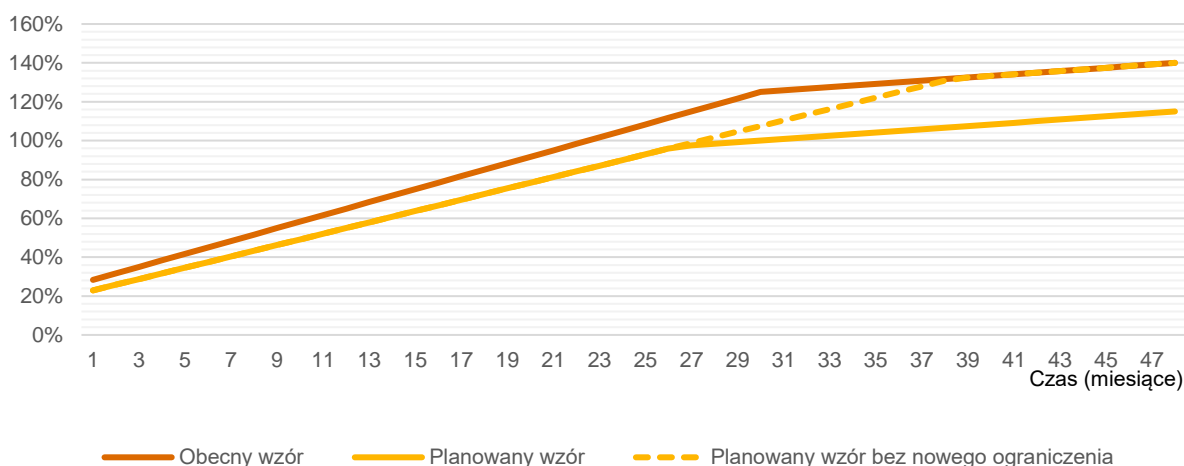
konsumentów podnosi koszty stałe (w części niezależnej od wartości pożyczki) obsługi pojedynczej transakcji o 100 zł³.

2.2. Rentowność produktów pożyczkowych w świetle planowanej nowelizacji

Zmiana maksymalnej wartości pozaodsetkowych kosztów pożyczki

Proponowane zmiany w zakresie wysokości maksymalnych kosztów pozaodsetkowych oznaczają z perspektywy pożyczkodawców ustawowe ograniczenie przychodów, jakie będą mogli oni osiągać w wyniku świadczenia usług o określonych parametrach. Jak wynika z analizy, proponowane zmiany oznaczają spadek przychodów pożyczkodawców o 14-20% w zależności od terminu zapadalności pożyczki. Przykładowo, dla pożyczki udzielonej na 12 miesięcy maksymalne przychody mogły dotychczas wynosić 65% wartości pożyczki, zgodnie z nowymi przepisami wartość ta będzie wynosiła jedynie 55%, co oznacza spadek o 10 punktów procentowych.

Rys. 1. Maksymalne odsetkowe i pozaodsetkowe koszty kredytu w zależności od horyzontu czasowego – porównanie regulacji obecnych z planowanymi

Źródło: Analiza PwC

Obniżenie górnej granicy ze 100% do 75% oznacza, że limit kosztów pozaodsetkowych jest osiągnięty w przypadku pożyczek udzielonych na 27 miesięcy, a nie jak dotychczas na skutek udzielenia pożyczek przekraczających 30 miesięcy. Wzrost kosztów pożyczek widoczny na wykresie 1 następujący po tych punktach jest wyłącznie wynikiem narastania kosztów odsetkowych.

Warto zauważyć, że gdyby ustawodawca nie zdecydował się na obniżenie górnego ograniczenia kosztów pozaodsetkowych ze 100% do 75%, to proponowana nowelizacja nie miałaby znaczenia dla pożyczek udzielonych na okres przekraczający 38 miesięcy – zarówno stary, jak i nowy wzór nie miałyby wówczas zastosowania ze względu na osiągnięcie górnej granicy kosztów pozaodsetkowych równej 100% wartości udzielonej pożyczki⁴.

Jak wynika z prognozy rentowności **segmentu offline** rynku pożyczkowego, zmiana formuły ustalania maksymalnych kosztów pozaodsetkowych będzie oznaczać, że produkty o wartości do 2000 zł staną się najprawdopodobniej w większości nierentowne niezależnie od ich horyzontu czasowego. Również segment pożyczek *offline* o wartości do 3000 zł jest wyraźnie zagrożony – szacunkowa rentowność utrzymuje się w tym przypadku w okolicach zera. Stosunkowo bezpieczne wydają się pożyczki na kwoty przekraczające 4000 zł.

³ Zakładamy, że jednostkowy koszt zapytania będzie wynosił około 15 zł, a na każdego klienta przypadać będą 2 zapytania. Jednocześnie przyjmujemy, że jedynie co trzeci proces weryfikacji klienta będzie zakończony podpisaną umową. Oznacza to, że na każdą zrealizowaną umowę będzie przypadało około 6 zapytań o klienta.

⁴ Należy mieć na uwadze, że jak wynika z szacunków PwC (2017), pożyczki udzielane na okres przekraczający 2 lata stanowią zaledwie 9% rynku.

Rys. 2. Szacunkowa rentowność pożyczek w segmencie *offline* po zmianie kosztów pozaodsetkowych

Miesiąc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
250 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
500 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1000 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1500 zł	-	-	-	-	-	+/-	+/-	+/-	-	-	-	-
2000 zł	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	-	-	-	-
3000 zł	+/-	+/-	+/-	+/-	+	+	+	+	-	-	-	+/-
4000 zł	+/-	+/-	+	+	+	+	+	+	-	-	-	+/-
5000 zł	+/-	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	+/-
6000 zł	+/-	+	+	+	+	+	+	+	+/-	-	-	+/-

Źródło: Analiza PwC

Powyższe obserwacje dotyczą jednak wyłącznie produktów oferowanych na średni okres. Należy oczekiwać, że pożyczki udzielane na czas przekraczający osiem miesięcy będą charakteryzowały się już znacznie niższą rentownością. Wynika to przede wszystkim z istotnego wzrostu kosztów ryzyka związanych z tego typu produktami. Jedynie produkty o terminach zapadalności przekraczających 12 miesięcy znajdują się na granicy rentowności.

Warto dodać, że zmiana górnej granicy kosztów pozaodsetkowych ze 100% do 75% nie ma w tym przypadku żadnego znaczenia – pożyczki udzielone na okres blisko 2,5 lat (dopiero wówczas osiągnięta zostaje ustawowa granica przychodów) są nierentowne już w przypadku obowiązujących regulacji.

Wzrost kosztów pozaodsetkowych będzie więc oznaczał prawdopodobnie zniknięcie z rynku pożyczek oferowanych na kwoty do 3000 zł, a także wyraźne zagrożenie dla wszystkich pożyczek, które są udzielane na dłuższy okres.

Jeśli chodzi o **segment online**, to prognozy rentowności są nieco bardziej optymistyczne, co wynika wprost z niższych kosztów stałych obsługi tego typu produktów. Zagrożone wydają się pożyczki na najniższe kwoty – po nowelizacji ich rentowność najprawdopodobniej będzie negatywna. Duża niepewność dotyczy również pożyczek na kwoty do 1500 zł. Stosunkowo bezpieczne wydają się natomiast droższe produkty ze średnim terminem zapadalności.

Rys. 3. Szacunkowa rentowność pożyczek w segmencie *online* po zmianie kosztów pozaodsetkowych

Miesiąc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
250 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
500 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1000 zł	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	-	-	-	-
1500 zł	+/-	+/-	+/-	+	+	+	+	+	+/-	+/-	-	-
2000 zł	+/-	+	+	+	+	+	+	+	+/-	+/-	+/-	+/-
3000 zł	+	+	+	+	+	+	+	+	+/-	+/-	+/-	+
4000 zł	+	+	+	+	+	+	+	+	+/-	+/-	+/-	+
5000 zł	+	+	+	+	+	+	+	+	+/-	+/-	+/-	+
6000 zł	+	+	+	+	+	+	+	+	+/-	+/-	+/-	+

Źródło: Analiza PwC

Również w przypadku segmentu *online* prognozowana rentowność wyraźnie spada w przypadku produktów o horyzoncie przekraczającym 8 miesięcy, pożyczki na kwoty do 2000 zł okażą się prawdopodobnie nierentowne, a rentowność pozostałych pożyczek stoi pod znakiem zapytania. Względnie bezpieczne wydają się natomiast najdroższe produkty o terminie zapadalności od 12 do 30 miesięcy.

Choć perspektywy segmentu *online* wydają się lepsze, to należy pamiętać, że pożyczki udzielane z wykorzystaniem tradycyjnych kanałów to prawdopodobnie wciąż około dwie trzecie rynku⁵. Z punktu widzenia instytucji pożyczkowych może to oznaczać konieczność zmiany profilu działalności, innego rozłożenia akcentów pomiędzy kanałami dystrybucji albo przemodelowania zakresu oferowanych produktów.

Koszty weryfikacji oświadczeń klientów

Wprowadzenie obowiązku odbierania od klienta oświadczeń o jego dochodach i wydatkach oraz badania tych dokumentów za pośrednictwem jednej z instytucji wskazanych w art. 105 ust. 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe oraz jednocześnie jednego z biur informacji gospodarczej, oznacza wzrost kosztów stałych udzielenia pojedynczej pożyczki. Należy zauważyć, że o ile badaniu poddawane będą wszystkie oświadczenia klientów ubiegających się o udzielenie pożyczki, to tylko w niektórych przypadkach będziemy mieli do czynienia z pozytywną weryfikacją i podpisaniem umowy. Oznacza to, że procesów weryfikacji zadłużenia klienta będzie znacznie więcej niż finalnie udzielonych pożyczek – wzrost jednostkowych kosztów stałych każdej udzielonej pożyczki będzie w związku z tym wyższy niż koszt zapytań dotyczących jednego konsumenta.

Ze względu na kwotowy charakter wzrostu (zgodnie z założeniem 100 zł na jedną pożyczkę), ma on największe znaczenie dla usług o niższej wartości i krótkich terminach zapadalności. Zgodnie z szacunkami, takie świadczenia najprawdopodobniej okażą się nierentowne już na skutek samej zmiany formuły ustalania kosztów pozaodsetkowych kredytu.

Rys. 4. Szacunkowa rentowność pożyczek w segmencie *offline* po zmianie kosztów pozaodsetkowych oraz po uwzględnieniu kosztów badania oświadczeń⁶

Miesiąc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
250 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
500 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1000 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1500 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2000 zł	-	-	-	-	-	+/-	+/-	+/-	-	-	-	-
3000 zł	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+	-	-	-	-
4000 zł	+/-	+/-	+/-	+/-	+	+	+	+	-	-	-	+/-
5000 zł	+/-	+/-	+/-	+	+	+	+	+	-	-	-	+/-
6000 zł	+/-	+/-	+	+	+	+	+	+	-	-	-	+/-

Źródło: Analiza PwC

Konieczność poniesienia dodatkowych kosztów sprawi, że granica rentowności i margines niepewności przesuną się jednak w kierunku pożyczek o wyższych wartościach. Należy też wyraźnie zaznaczyć, że konieczność poniesienia dodatkowych kosztów stałych będzie rzutowała również na rentowność pożyczek, które pozostaną na rynku. Choć po uwzględnieniu kosztów obsługi zapytań pozostają one opłacalne, ich rentowność spada – ten efekt nie jest widoczny na rysunkach 4 i 5.

Podobne wnioski dotyczą zarówno segmentu *offline*, jak i *online* rynku pożyczkowego. Ze względu na niższe koszty stałe ponoszone w związku z działalnością pożyczkową w segmencie *online*, każdy kwotowy wzrost kosztów jest jednak bardziej odczuwalny przez podmioty działające w tym obszarze. Oznacza to, że wszystkie zjawiska opisane dwóch poprzednich akapitach będą miały większe natężenie w segmencie *online*. Granica rentowności i margines niepewności przesuwają się wyraźnie w przypadku wszystkich produktów dostępnych na rynku.

⁵ Według szacunków PwC z 2017 roku segment *offline* stanowił aż 72% rynku.

⁶ Na rys. 4 i 5 na czerwono zaznaczono pola, które zmieniają kategorię w stosunku do analizy samej zmiany formuły ustalania kosztów pozaodsetkowych

Rys. 5. Szacunkowa rentowność pożyczek w segmencie *online* po zmianie kosztów pozaodsetkowych oraz po uwzględnieniu kosztów badania oświadczeń

Miesiąc	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
250 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
500 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1000 zł	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1500 zł	-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+	-	-	-	-
2000 zł	+/-	+/-	+/-	+/-	+	+	+	+	-	-	-	-
3000 zł	+/-	+/-	+	+	+	+	+	+	+/-	+/-	+/-	+
4000 zł	+/-	+	+	+	+	+	+	+	+/-	+/-	+/-	+
5000 zł	+	+	+	+	+	+	+	+	+/-	+/-	+/-	+
6000 zł	+	+	+	+	+	+	+	+	+/-	+/-	+/-	+

Źródło: Analiza PwC

3. Analiza jakościowa - inne kwestie nieuwzględnione w modelu

Zgodnie z art. 7 pkt 3 Projektu ustawodawca wprowadza do ustawy o kredycie konsumenckim nowy art. 10a. Zgodnie z tym przepisem kredytodawca, który udzieli kredytu konsumenckiego pomimo wiedzy o tym, że dany konsument ma zaległości w spłacie innego zobowiązania wynoszące ponad 6 miesięcy, nie będzie mógł zbyc swojej wiarygodności, a dochodzenie tej wiarygodności będzie możliwe jedynie po całkowitej spłacie przez konsumenta wcześniejszego zobowiązania, jego wygaśnięciu, albo stwierdzeniu przez sąd nieistnienia tego zobowiązania.

Z perspektywy pożyczkodawcy oznacza to przede wszystkim ustawowe ograniczenie podaży produktów pożyczkowych, a co za tym idzie utracone korzyści w postaci niezrealizowanych zysków. Należy przyjąć, że jeśli pożyczkodawcy udzielali dotychczas pożyczek klientom posiadającym przeterminowane zobowiązania, to działa się to po uwzględnieniu wiążącego się z tym ryzyka. Zakaz windykacji pożyczek udzielonych osobom, które posiadają zaległości w spłacie innych zobowiązań przekraczające 6 miesięcy oznacza, że tacy klienci nie będą więcej obsługiwani przez pożyczkodawców, a to zmieni strukturę portfeli instytucji pożyczkowych, co z kolei będzie miało bezpośrednie przełożenie na ich wycenę. W związku z tym można oczekiwać, że art. 10a w proponowanym brzmieniu będzie miał również wpływ na rynek zarządzania wiarygodnościami.

Art. 14 Projektu przewiduje, że nowelizacja wejdzie w życie po upływie zaledwie 14 dni od dnia jej ogłoszenia. Biorąc pod uwagę, że proponowane rozwiązania mogą oznaczać konieczność wprowadzenia istotnych zmian w strukturze produktów oferowanych przez pożyczkodawców termin ten wydaje się zdecydowanie zbyt krótki. Dostosowanie działalności do nowych warunków rynkowych będzie wymagało pogłębionej analizy rentowności oraz oceny ryzyka poszczególnych produktów znajdujących się w portfelach konkretnych przedsiębiorców. Brak możliwości odpowiedniego przygotowania do proponowanych zmian potencjalnie może wiązać się z koniecznością poniesienia przez instytucje pożyczkowe dużych i nieuzasadnionych kosztów niedostosowania w krótkim okresie.

4. Podsumowanie

Zmiany proponowane w Projekcie będą miały negatywny wpływ na rentowność produktów pożyczkowych i sytuację całej branży pożyczkowej. Bazując na przeprowadzonej powyżej analizie można oczekiwać, że:

- Proponowane zmiany będą oznaczać spadek przychodów pożyczkodawców o 14-20% w zależności od terminu zapadalności pożyczki. Spadek ten wynika z samego faktu zmiany formuły pozwalającej ustalać maksymalne koszty pozaodsetkowe pożyczek.
- Obniżenie górnej granicy kosztów pozaodsetkowych ze 100% do 75% będzie oznaczać, że limit będzie osiągnięty w przypadku pożyczek udzielonych na 27 miesięcy, a nie jak dotychczas na skutek udzielenia

pożyczek przekraczających 30 miesięcy. Limit ten nie będzie miał jednak znaczenia dla pożyczek udzielanych na krótszy okres.

- Pożyczki o wartości do 2000 zł udzielane w segmencie *offline* będą najprawdopodobniej nierentowne niezależnie od terminu ich zapadalności. Wyraźnie zagrożone będą również krótko- i długookresowe pożyczki o wartości do 3000 zł. Pożyczki udzielane na czas przekraczający osiem miesięcy będą charakteryzowały się znacznie niższą rentownością - jedynie najdroższe produkty z terminem zapadalności przekraczającym 12 miesięcy znajdą się na granicy rentowności.
- W przypadku segmentu *online* zagrożone będą pożyczki na najniższe kwoty do 1500 zł – po nowelizacji ich rentowność najprawdopodobniej będzie negatywna lub bliska zera. Rentowność wyraźnie spada w przypadku produktów o horyzoncie przekraczającym 8 miesięcy, w tym przypadku nawet rentowność pożyczek na kwoty do 2000 zł stoi pod znakiem zapytania.
- Potencjalne zniknięcie z rynku pożyczek udzielanych na najniższe kwoty może prowadzić do sytuacji, w której konsumenci będą zmuszeni korzystać z pożyczek udzielanych na większe kwoty, tylko takie będą bowiem dostępne na rynku (tzw. *upselling*). Dalszą konsekwencją może być również wypychanie klientów, którzy nie znajdą na rynku odpowiadającego im produktu do tzw. szarej strefy, która pozostaje poza regulacją państwa.
- Wprowadzenie dodatkowych obowiązków związanych z koniecznością weryfikacji oświadczeń konsumentów obniża rentowność wszystkich pożyczek i wyraźnie przesunęła próg rentowności w kierunku droższych produktów.
- Zmiany proponowane przez ustawodawcę będą miały wpływ nie tylko na sytuację konsumentów i przedsiębiorców działających na rynku pożyczkowym, ale również trudne do przewidzenia konsekwencje dla całego rynku zarządzania wierzytelnościami.

W ocenie skutków regulacji stanowiącej załącznik do Projektu ustawodawca przyznaje, że proponowane obniżenie pozaodsetkowych kosztów kredytu doprowadzi do spadku rentowności produktów pożyczkowych oraz spadku udziału produktów rentownych w portfelach produktowych. Trudno jednak zgodzić się ze stwierdzeniem, że dotychczasowa innowacyjność firm pożyczkowych pozwoli zamortyzować wzrost kosztów i spadek przychodów⁷. Zarówno opracowanie, jak i wdrożenie nowych innowacyjnych produktów to procesy czasochłonne i kosztowne. Z tego względu nie można oczekiwać, że spadek rentowności podstawowej działalności instytucji pożyczkowych będzie wpływał stymulująco na innowacyjność i zakres działalności prowadzonej przez pożyczkodawców. Należy raczej spodziewać się ograniczenia prac nad nowymi rozwiązaniami technologicznymi.

W części uzasadnienia Projektu, która dotyczy ustawy o kredycie konsumenckim wskazuje się, że „proponowane rozwiązania nie powinny budzić sprzeciwu w odbiorze podmiotów udzielających kredytów i pożyczek w trybie ustawy o kredycie konsumenckim, gdyż podkreślić należy, że podmiot udzielający pożyczki lub kredytu konsumentowi powinien uzyskiwać wynagrodzenie z jej oprocentowania, nie zaś z dodatkowych opłat, marż czy prowizji, które nie powinny przewyższać rzeczywistych kosztów ponoszonych przez udzielającego pożyczki lub kredytu”⁸. Z analizy wynika jednak, że obniżenie limitu pozaodsetkowych kosztów kredytów może w wielu przypadkach oznaczać, że potencjalne przychody z tytułu świadczenia danej usługi nie pozwolą instytucjom pożyczkowym nawet na pokrycie kosztów stałych obsługi transakcji (w tym zwłaszcza kosztów ryzyka). To oznacza, że część pożyczek może zniknąć z rynku – trudno w tym przypadku rozważać podstawy wynagrodzenia podmiotów udzielających kredytów i pożyczek.

Warto zauważyć, że wprowadzenie proponowanych zmian będzie najprawdopodobniej oznaczało, że część konsumentów nie znajdzie na rynku produktów odpowiadających ich potrzebom. Jak wynika z analizy, może być to szczególnie dotkliwie dla osób zainteresowanych pożyczkami o niższych wartościach. Brak odpowiednich produktów w ofercie podmiotów działających na regulowanym, bezpiecznym rynku może oznaczać wyraźne pogorszenie sytuacji części konsumentów. Istnieje zagrożenie, że z racji na charakter zaspokajanych dzięki pożyczkom potrzeb (nie można z nich zrezygnować ani długo odkładać w czasie) osoby te mogą trafić do szarej lub czarnej strefy, która pozostaje poza regulacją państwa. Wynika to z faktu, że proponowane rozwiązania wpłyną na ograniczenie podaży legalnych pożyczek o określonych charakterystykach, ale nie zmienią w żaden sposób popytu konsumenckiego na tego typu usługi.

⁷ Ocena skutków regulacji do projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania lichwie z dnia 18 lutego 2019 r., s. 11.

⁸ Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie niektórych ustaw w celu przeciwdziałania lichwie z dnia 18 lutego 2019 r., s. 28.

Niniejsza analiza została przygotowana przez PwC Advisory spółka z ograniczoną odpowiedzialnością sp. k. (dawniej: Polska sp. z o.o. („PwC”)) na zlecenie Fundacji Rozwoju Rynku Finansowego. Dokument przedstawiony przez PwC stanowi aktualizację Raportu PwC „Ocena skutków społeczno-ekonomicznych dalszego ograniczania maksymalnych kosztów pozaodsetkowych pożyczek na polskim rynku” z 2017 r. i jest oparty o metody oraz dane zebrane i wykorzystywane w ramach prac nad tym Raportem. Przyjęte w analizie koszty obsługi poszczególnych transakcji bazują na danych zebranych w czerwcu 2017 roku, które na potrzeby niniejszego opracowania zostały zaktualizowane w oparciu o informacje pochodzące od członków Fundacji Rozwoju Rynku Finansowego.